

beräknat till $\frac{2}{5}$ af samma summa! Den deltagande läsaren häremot torde med oss beklaga, att Saimas behållning af gåfvan i ingen händelse uppgår till ens tiondedelen.

B. T. påstår väl, att Finlands handlande, om de vilja sjelfva afsluta köp på sin vara, skola jemmerligen bedragas, och att de derföre rätteligen uppgöra sina affärer genom kommissionär. Beklagligt vore det i sanning, om en sådan blindhet är ohjelpig. Förunderligt i lika grad vore det, om i länder, der köparena äro sådane erkebedragare, kommissionärerna äro så oskyldiga lam, att de icke förstå sin fördel att skörda med vid köparens bedrägeri. Eller består fördelen deri, att den Finska handlanden nu har nöjet bedragas per procuram och derför behöfver betala endast $5 \frac{1}{4}$ procent? – Vi skulle tro, de flesta gerna undvara den glädjen, äfven om, såsom B. T. förmenar, Provisionen blott unnantagsvis beräknas till 3 p. c., och således nöjet vanligen kunde köpas till det nedsatta priset af $4 \frac{1}{4}$ procent.

Förlusten för landets handlande synes altså vara lika gifven som för Saima. Skilnaden är endast den, att Saima uppgjort sin affär utan kommissionär och derföre ännu kan räkna på en liten behållning – om blott B. T. icke påstår, att den verldsberömda »Tanten» haft med saken att skaffa, och för henne beräknar kommissionärsarfvide af 10 p. c.; då vi väl af artighet mot könet måste samtycka och med höflig min åse, huru sista tiondedelen af Saimas million »stryker i gummans ficka.»

161 ADELSKLASSENS HISTORIA AF GRANIER DE CASSAGNAC.

Litteraturblad till Saima 21. XI 1844

Den ärade läsaren erinras sig kanske hafva sett »Arbetsklassens Historia» af samma författare som närvarande arbete anmäld i vårt blad såsom den enda skrift i sitt slag, den enda, ur hvilken de industriidkande samhällsklasserna kunna lära något om sin egen forntid. Vi nämnde då, att författaren uppfattat kulturhistorien under synpunkten af tvenne kasters utveckling och ömsesidiga förhållanden, nemligen herrens och trälens, adelns och arbetsklassens. Uti den sednares historia sökte han visa, huru den vordne trälen småningom emanciperat sig ifrån slaf till fri medborgare, och ådagalägga den bestämmelse, denne under fortgåendet af sin befrielse haft att uppfylla. Såsom en nödvändig fyllnad till denna framställning har han nu äfven sökt uppvisa den andra kastens, adelsklassens historiska utveckling, dess uppträdande såsom menskliga kulturhistoriens enda ledare, dess till en del sjelfvilliga, till en del nödtvungna öfverlåtande af sina rättigheter åt arbetsklassen, samt de första dragen af dess förfall. Först i den sednare skriften framstå rätt klart äfven orsakerna till arbetsklassens emancipation, ehuru, såsom oss synes, Förf. förnämligast lägger vigten på de yttre orsakerna, icke på de inre, intellektuella och moraliska. I båda dessa arbeten framstår i lika grad Förf:s förvånande lärdom, stora förmåga att kombinera och rikedom på nya åsigtter. Kanske har likväl Adelsklassens Historia ett företräde uti Förf:s här röjda större magt med lärdomsförrådet och deraf följande större klarhet och sammanhang i framställningen. Att äfven detta sednare arbete innehåller paradoxkt klingande satser, lærer hvar och en läsare lätt finna, äfvensom att Förf. öfverhufvud stundom går nog långt i

undersökningar öfver det ringa och obetydliga. Men likväl skall en hvar medgifva, att han brutit nya banor för den historiska undersökningen, samt att hans arbeten införa läsaren på ett gebit, hvilket förut varit denne okänt, och hvars djupa betydelse låter honom i dem finna ett intresse, sådant få bland en nyare tids historiska forskare förmå skänka det.

10 Sedan Förf. framställt adelns uppkomst och allmänna art samt i en nog lång undersökning redogjort för dess yttre utmärkande kännetecken, namnet och vapnet, uppfattar han adelsklassens historiska verksamhet under fyra särskilda synpunkter, i det han söker uppvisa, huru religionens vårdare, statens försvarare, innehafvare af egendomen och sålunda samhällets styresmän, och slutligen äfven folkens upplysare, bildare genom vetenskap och konst, tillhört denna samhällsklass. Gången af undersökningen innefattas kort i följande ord: »Presterligheten hade gifvit adeln myndighet; kriget hade gifvit honom styrka och kraft; herredömet hade gifvit honom rikedom; dessa tre gäfvo honom lugn och ledighet. Vi skola nu se, att adeln nyttjade detta lugn för att skrifva språken och bilda litteraturerna.» Och om denna kasts afträdande från skådeplatsen säger han: »Adeln, nationernas 20 förstfödde son, öpnar vägen i allting; han bygger templen, han skapar härarna, han skrifver språken och bildar vitterheterna, och sedan, när folkslagen seddliggjorda, upplysta och försvarade af honom, icke längre hafva samma behof af hans svärd och hans ord, lemnar han dessa åt de borgerliga, som i sin ordning öfvertaga folkets ledning och efterträda adeln på en gång uti religionens, krigets och skaldens värf.»

30 Dessa åsigtter äro anslående för hvar och en, som befattat sig med historiens studium. Man finner dock redan af de anförda orden, att Förf. talar om sitt eget stånd, och hela skriften röjer en entusiastisk beundran, hvilken under ifvern att framhålla ljuspunkterna helt och hållet glömmet skuggorna. Det må dock vara godt och väl, att historieskrifvaren icke lägger an på att uppreta passionerna. Hvar och en har dessutom lärt nog om forntidens tyranner och slafvar, om medeltidens rövvareriddare, för att icke glömma, att den herskande kastens »svärd och ord» småningom egnades andra värf än det att »seddliggöra, upplysa och försvara» folken. Läser man nu här om adelsståndets, de ursprungligen fries, verldsverksamhet för människosläktets förädling, så betraktar man utan tvifvel en lika sann som ärorik sida af dess historiska tillvaro, och den försonande inverkan af denna betraktelse öfverensstämmer väl med det storartade och snillrika i 40 Förf:s undersökningar. Målningen af en alla bildade nationer genomgående institutions tillväxt, blomstring och aftagande är icke mindre tragisk, än den af nationers och rikens uppkomst och fall, icke mindre än denna egnad att lugna passionerna och försona individen med sitt öde.

50 Förrän vi kasta en hastig blick på framställningen af ofvannämnda särskilda momenter, under hvilka Förf. uppfattar adelsklassens historia, böra vi anmärka en åsigt, som för honom är isynnerhet utmärkande. Man har nemligen allmänt ansett feodalväsendet vara något eget för de Germaniska stammarne och medeltiden. Men vår Förf. söker visa, att det till sina förnämsta drag redan funnits utbildadt hos de gamle. Också i allmänhet anser Cassagnac de invandrande folkskammarna, som förstörde Vestromerska väldet, endast hafva skjutit dess samhällsinsituationer något tillbaka, d. ä. blott på sitt obildade sätt hafva uppfattat dem, men i grunden föga hafva bildat några nya. Detta förklarar äfven den större utförlighet, Förf. egnat åt betraktandet af

fortidens institutioner, emedan han sålunda i dess rot uppfattat äfven de kristna folkens samhällslif.

Sålunda låter han oss hos de gamla folkslagen, synnerligast hos Romarena, se en fruktansvärd hierarki, som föga eftergifver den påfviska i dess mäktigaste dagar. Genom oraklen och spådomarne vid offren styrde det ur de förnämsta familjer valda presterskapet både allmänna och enskilda angelägenheter. Det öfvade dertill ett starkt inflytande genom egna och templens rikedomar. Välbetänkt, synes det, skiljer Cassagnac mellan skaldernas, filosofernas och den kyrkliga gudaläran, om hvilken sistnämnda man numera eger föga kunskap, 10
men hvilken oberoende af de båda föregående var verksam och inflytelserik i alla lifvets skiften, och af hvilken Förf. tror sig finna spår öfverallt i lagstiftningen. Denna lära var till en viss punkt fördragsam, och från tiderna före Kristendomen har man få exempel på förföljelser; men det är känt, med hvilket raseri den hedniska kyrkan sökte utrota denna nya lära. Med rätta frågor Förf.: »hvar adertonde seklets filosofer haft sitt minne och sin ärlighet, när de på hundratals ställen skrefvo, att Katholska religionen är den enda, som någonsin försökt tvinga människorna till troget iakttagande af sina lärosatser?» 20
Man kunde dervid blott anmärka, att desse så väl som Förf. åter glömt, att den protestantiska kyrkan varit och är – icke mindre genom tvång upprätthållen.

Till hvilken hög grad de gamlas styrelseformer varit teokratiska har Förf. i fasta drag framställt. Detta förhållande framstår också i det enkla faktum, att samma män, som voro folkens prester, antingen tillika eller sedan de lemnat prestaembetet, utgjorde deras härförare och högsta styresmän, att åtminstone alla dessa befattningar uteslutande tillhörde samma familjer. I afseende å krigareyrket såsom en företrädesrättighet för adeln stödjer sig förf. på den uppgift, att äfven de gamles älsta härar bestodo af kavalleri, och att först med aristokratiens börjande upplösning fotfolket, bestående af de mindre förmögna arbetande klasserna, inträngde i härarne och vann en allt större betydenhet. Det är således samma skådespel, som förnyas vid medeltidens öfvergång till en nyare tid, ehuru såsom äfven i andra hänseenden uti en mera genomgripande form, emedan krutet då gjorde riddarens öfverlägsna mod och öfning onyttig. 30

När i de gamla staterna slutligen slafvar upptogos i krigshärane, då var det redan långt hunnet med demokratin. Nöden dref härtill, ty adeln hade fallit; men äfven hågen för rikedomens och vällefnadens njutningar medverkade, i det att adeln småningom satte legda troppar i eget ställe. 40

Likasom presterskapet valdes bland de förnämsta och förmögna familjer, så hade således dessa ursprungligen haft sig rättigheten förbehållen att föra fäderneslandets krig. De voro dertill i stånd, emedan de äfven innehade landets egendom. Men äfven här öfvergingo småningom adelns rättigheter till arbetsklassen, likasom i de båda förnämnda kretsarne af samhällets förvaltning. Enligt Cassagnac verkade på detta fält hufvudsakligen egendomsegarens insigt, att ett arrende gaf större afkastning från jorden, än dennas bearbetande under egen tillsyn. Han anser också detta förhållande utgöra fröet till feodalväldet, hvars utmärkande karakter är denna, att den supponerade jordegaren mot vissa prestanda öfverlemnar nyttjanderätten öfver sin egendom åt en annan, denne åter afdelar jorden i mindre lotter åt sina underlydande o. s. v. ända ned till den egentliga arbetaren. Men såsom medeltidens feodalherrar äfven egde andra underlydande än 50

jordegare, så återfinnes detta i forntiden. Förhållandet mellan patroner och klienter i Rom anser C. isynnerhet motsvara medeltidens feudala förhållanden. Förunderligt nog, återfinnas här äfven fullkomligt samma pligter både å patronens och klienters sida som hos medeltidens vasaller. Så ålåg det den förra att vårda sig om klienternas angelägenheter; hvaremot dessa t. ex. voro pligtiga att gifva hans dotter hemgift, att lösa honom sjelf ur inräkad fångenskap o. s. v. Såsom under medeltidens öfvergång var det konungamagten, hvilken fortskyndade den arbetande klassens emancipation. Förf. anförer t.ex. förordningar af de Romerska Kejsarne, hvilka föreskrifva, att bebyggaren af ett jordagods, då han någon viss tid innehafvt nyttjanderätten och ordentligt erlagt afgiften till egaren, derå äfven erhöll besittningsrätt, så att han icke godtyckligt kunde skiljas ifrån densamma. Adeln sökte väl under tidens lopp att motarbete denna emancipation. Men det lyckades densamma icke mera att hämma den ström, hvars dammar den sjelf hade nedbrutit. Öfverlemnande sig åt en yppig sysslolöshet, och sedan den sett sig af de icke-adliga ersatt inom kyrkan och hären, förlorade den efterhand till dessa rikedom och magt.

10
20
30
Minst synes oss Förf. hafva lyckats i bemödandet att uppvisa, huru adeln använde sin vunna ledighet att genom vetenskap och konst upplysa och bilda folken. Det ligger i sakens natur, att en i samhället herrskande kast, som förvaltar staten, utförer dess krig och förestår dess kyrka, derunder mindre kan egna sig åt vetandets arbete, medan tvärtom den ifrån samhällets utmärktare platser och njutningen af dessas fördelar uteslutna endast genom vetenskap och konst kan höja sig utöfver sin inskränkta samhällsställning. Det är denna tillkämpade bildning, som alltid upplyftat de förut nedtryckta samhällsklasserna till deltagande i samhällets angelägenheter, medan de förut herrskande försjunkit i en njutningens översksamhet, som minst bland allt tillåtit dem egna sig åt forskningens ansträngda bemödanden.

Vi hafva tillåtit oss denna korta antydning af gången i förf-s undersökningar, för att hos läsaren väcka håg att lära känna hans arbete. Det innehåller, såsom man lätt finner, något mera än en blott berättelse om adelns ställning hos skilda nationer och på olika tider hvarf. Förf. sjelf säger om sin bok »att, om hon eljest är sådan hon bör vara, man i den bör finna första grunden till lagarne, institutionerna, styrelseformerna, d. ä. historiens politiska och sociala betydelse.» Och man måste medgifva, att för den tid, han afhandlar, han i icke ringa grad lyckats hinna det uppgifna målet; ty han låter läsaren kasta en upplysande blick in i historiens innersta drifhjul, sådan den härutom 40 sällan tillåtes honom.

Äfven de, hvilka icke ega intresse eller historisk förkunskap nog, för att kunna uppfatta det hela af arbetet, skola i de nämnda undersökningarne öfver adelns namn och vapen, öfver härens inrättning, anfalls- och försvarsvapnens utbildning o. s. v. finna en undervisande och roande diletantläsning. Vi förmoda, att åtminstone ingen frälseman skall försumma att tillägna sig ett exemplar af denna Adelsklassens Historia.